

Sensorveiledning, HIS1400/HIS1400L/HIS1410INTER, vår 2023

Mappens innhold

Eksamensmappen i HIS1400 og HIS1400L skal bestå av:

- En individuell skriftlig oppgave fra det særernnet som går i første halvdel av semesteret.
- En individuell skriftlig oppgave fra det særernnet som går i andre halvdel av semesteret.
- En individuell skriftlig oppgave fra fellesdelen av pensum som gis mot slutten av semesteret.

I mappen skal særernneoppgavene ha et omfang på maksimalt 2400 ord hver, inklusivt fotnoter. Oppgaven fra fellespensum skal ha et omfang på maksimalt 2800 ord, inklusivt fotnoter. Bibliografi og eventuelle tabeller teller ikke med i ordtellingen. Mappen skal ha et maksimalt ordomfang på 7600 ord, inklusivt fotnoter. Bibliografi og eventuelle tabeller teller ikke med i ordtellingen.

Eksamensmappen i HIS1410INTER skal bestå av:

- Én individuell skriftlig oppgave knyttet til særernnet.
- Én individuell skriftlig oppgave fra fellesdelen av pensum som gis mot slutten av semesteret.

I mappen skal særernneoppgaven ha et omfang på maksimalt 2400 ord, inklusivt fotnoter. Oppgaven fra fellespensum skal ha et omfang på maksimalt 2800 ord, inklusivt fotnoter. Bibliografi og tabeller teller ikke med i ordtellingen. Mappen skal ikke overskride maksimalt 5200 ord, inklusivt fotnoter. Referanser og tabeller teller ikke med i ordtellingen.

De generelle karakterbeskrivelsene for historie på bachelornivå finner du her:

<https://www.uio.no/studier/eksamen/karakterer/fagspesifikk-karakterbeskrivelse/hf-iakh-historie-bachelor.html>

Oppgave fra fellespensum i HIS1400/HIS1400L/HIS1410INTER (V24)

Oppgavetekst:

“As obstacles to international integration began to dissolve, capital commodities, people and culture crossed borders with ever-greater freedom. Even though trade, foreign investment, migration, and cultural borrowing had long been hallmarks of modern history, the global age changed their scale”, skriver Adelman et al (6. utg: 884).

Gjør rede hvordan Adelman et al beskriver årsaker bak og kjennetegn ved «the global age». Drøft med utgangspunkt i dette hvordan «the global age» skiller seg fra for eksempel den klassiske liberalismens ære, fra midten av 1800-tallet og frem til første verdenskrig. Pensumlitteraturen skal brukes aktivt også i siste del av besvarelsen.

Veiledning til sensur:

Oppgaven legger opp til å benytte pensumtekster. Disse kan naturligvis suppleres, men vurderinger og vektlegging fra pensum må utgjøre en sentral del av besvarelsen.

Adelman et al beskriver årsakene bak «the global age» nokså kort og skjematisk, og kommer deretter i flere omganger inn på hvordan globaliseringen og perioden har utviklet og artet. Årsakene ligger dels i at nye muligheter åpnet seg med avkolonialisering, som også fjernet bånd mellom kolonier og kolonimakt, og i slutten av den kalde krigen og murens fall. Opprettelsen av økonomiske frisoner i Kina er også en del av bildet. Alt dette utvidet området med frie markeder radikalt. Oppløsningen av Bretton Woods-systemet, med faste valutakurser og utstrakt bruk av kapitalkontroll, bidro også til mer omfattende finansielle transaksjoner.

Når disse begrensningene på økonomisk og kulturell utveksling var falt, bidro ny teknologi til å akselerere utviklingen. Den ga støtet til raskere spredning av kulturelle uttrykk, omkring årtusenskiftet bidro teknologi også kraftig til å etablere nye verdikjeder i global produksjon. Økt migrasjon bidro også til forflytning både av kunnskap, produksjon og kulturelle uttrykk og identitet.

Den siste delen av spørsmålet er det vanskelig å stille opp noen klare anvisninger for hva som er riktig svar. I en sammenlikning med den klassiske liberalismen bør imidlertid en del likheter påpekes: Utstrakt grad av fri handel kjennetegnet perioden. Pensumbidraget fra Nayyar peker på at «frihandel» i den perioden på ingen måte gjaldt hele verden, at mange land i den nordatlantiske økonomien praktiserte ulike former for proteksjonisme, og at de åpne markedene ble påtvunget den «tredje verden» med makt. Vi hadde en sterk vekst i internasjonal handel og tildels investeringer, men på noen få lands premisser.

I tillegg var det i den klassiske liberalismen store kapitaloverførslor mellom landene. De siste var ofte av langsiktig karakter, i form av investeringer i land, fabrikker og anlegg for produksjon. I den nye «global age» er finanstransaksjonene enorme, men til forskjell fra den foregående perioden er de i langt større grad kortsiktige plasseringer i valuta og verdipapirer. Og selv om man kan se en økt migrasjon i den siste perioden, er det i de fleste vestlige land omfattende reguleringer av innvandring. I den klassiske liberalismen var det færre restriksjoner på vandring, med store prosentvise utslag i inn/utvandrede som andel av totalbefolkningen, for eksempel for USAs og mange europeiske lands del.

Virkningen er også noe ulike. Globalisering gir ikke uten videre høyere vekst og inntekter. I den klassiske liberalismen ble forskjellen mellom rike og fattigere land utdypet. Den siste globaliseringsbølgen har trukket en rekke nye land inn i en felles global økonomi og bidratt til økt rikdom der (blant annet Kina og mange land), mens for eksempel deler av Afrika i liten grad ser ut til å ha nytt godt av globaliseringen.

Selvstendige studenter vil også kunne reflektere over en del nye fenomener som bidrar til bildet av en sterkere tilstedeværelse av det globale: klimakrisen, som er global, og hvor problemet diskuteres i egne fora der fleste mulig land er samlet. Men løsningene vil ofte ligge i nasjonalstaten. Finanskrisen og koronakrisen hadde likende preg; de er globale fenomener, men der løsningene i stor grad er overlatt nasjonale stater.

Forholdet mellom USA, Iran og Israel ca. 1960-1979

OBS: Merk at det har sneket seg inn en feil i lengdekrav i bokmålutgaven av oppgavesettet til HIS1410INTER-studentene. De korrekte kravene er som nevnt ovenfor.

Oppgavetekst: Med utgangspunkt i Little (1993) og McGlinchey (2016), drøft betydningen av, og de geopolitiske dilemmaene som oppstod som følge av, og påvirket våpeneksport i trekantforholdet mellom USA, Israel og Iran i perioden 1960-1979.

Dette er en ganske åpen oppgave, men kandidatene bør gjennom oppgaven få frem hvorfor USA økte våpeneksporten til Israel og Iran i perioden 1960-1979. Kandidatene bør utforske hvorfor USA økte våpeneksporten til Israel og Iran mellom 1960 og 1979. Geopolitiske dilemmaer inkluderer USAs behov for å støtte Israel mot arabiske stater, spesielt etter seksdagerskrigen, samtidig som de måtte balansere dette mot forholdet til arabiske oljeproduserende land som Saudi Arabia, spesielt etter oljekrisen i 1973. Støtten til Sjahan av Iran ble sett på som et symbol på amerikansk innflytelse etter kuppet i 1953 frem til revolusjonen i 1979.

Sterke kandidater bør påpeke at våpeneksport er ikke bare en transaksjonell handling, men har også politiske og økonomiske implikasjoner med langsiktige regionale konsekvenser. Kandidater bør vurdere våpenhandel som en tillits-erklæring mellom stater og diskutere om større våpenleveranser impliserer større tillit, eller om andre motiver er involvert. Sterke besvarelser vil drøfte om USA brukte Israel og Iran som proxyer eller om de hadde egne agendaer i samsvar med amerikanske interesser – eller om Iran og Israel brukte amerikansk frykt for sovjetiske fremstøt til å sikre seg innflytelse i Washington. Mens USA så Midtøsten som et kald krig-område, delte Israel og Iran en felles fiende i Nasser og panarabismen, men dette var mer av en "min fiendes fiende" situasjon enn en solid allianse.

Little (1993) fremhever USAs "special relationship" med Israel som en geopolitisk nødvendighet, understreker at det ikke var ideologi eller en Israel-lobby som drev USA til å støtte Israel på 1960-tallet, men heller Israels rolle som en stabil stat i Midtøsten. Eisenhower, Kennedy og Johnson-administrasjonene så på Israel som et motstykke mot sovjetisk innflytelse i regionen. Samtidig bør kandidater anerkjenne Israel-lobbyens rolle i kongressen (selv om Little mener den ikke var avgjørende på 1960-tallet), men også se det historiske spenningsforholdet mellom Det hvite hus og Kongressen. Kongressen ønsket å øke støtten til Israel, mens Det hvite hus holdt igjen og ga heller våpenstøtte når Israel ønsket sikkerhetsgarantier/en allianse med Washington.

McGlinchey (2016) diskuterer USAs "blank cheque" til Iran fra 1972. For Nixon-administrasjonen passet Sjahan ambisjoner om å bli en regional stormakt godt med USAs mål om å fremme regional stabilitet ved å begrense sovjetisk innflytelse og sikre Israels eksistens. Dette ble oppnådd ved å styrke Sjahan gjennom våpenleveranser. Stabiliteten i Iran ble sett på som avhengig av Sjahan selv, men rik på oljepenger (spesielt etter oljekrisen i 1973) vokste våpenhandelen enormt – og (i kontrast til Israel) ble kongressen skeptisk til de enorme kvanta med store, avanserte våpensystemer. Kunne

man stole på Sjahen? Diplomater og offiserer ble overøst med smiger og gaver under besøk på 1970-tallet. Fremragende kandidater bør drøfte hvorfor amerikanere ble så grundig overbevist av Sjahen – McGlinchey bruker begrepet «Tehranitis» om hvorfor motforestillinger mot den enorme våpeneksporten ble underspilt, og at amerikansk etterretning ikke så revolusjonen i 1979 – og at det revolusjonære regimet var så uttalt anti-amerikansk. Primærkilder analysert og diskutert i seminarene støtter dette perspektivet, og kandidater bør bli belønnet for å bruke dem i analysen.

Massemigrasjonens tid: innvandringen til «Den nye verden»

Oppgavetekst: I pensum og undervisningen har vi diskutert begrepet «bosetterkolonialisme». Redegjør for hva som ligger i dette begrepet og diskuter i hvilken grad bosetterkolonialisme er et passende begrep å bruke om massemigrasjonen til Nord-Amerika i tidsrommet 1840-1940. Bruk pensum til særemnet for å besvare oppgaven. Du kan gjerne trekke inn relevante deler av fellespensum og primærkilder.

Sensorveiledning:

Dette særemnet introduserer studenter for massemigrasjonen på 1800- og 1900-tallet til den såkalte «nye verden», altså de områdene av kloden som opplevde, og ikke minst oppfordret til innvandring fra «den gamle», altså i hovedsak Europa, men også Asia. Fokuset i særemnet var å diskutere og nyansere årsakene til massemigrasjonen til «Den nye verden», samt å utforske sammenhengene som innvandring og innvandrerne inngikk i. Vi har også jobbet med begrepet bosetterkolonialisme, diskutert ulike definisjoner og om det er dekkende for de ulike delene av migrasjonen. Særemnet utforsker ulike kulturmøter og konflikter, og bruker i stor grad norske innvandrere i USA som vindu til dette temaet.

Oppgaveteksten ber studentene om å redegjøre for hva som ligger i begrepet bosetterkolonialisme, og diskutere i hvilken grad bosetterkolonialisme er et passende begrep å bruke om massemigrasjonen til Nord-Amerika i tidsrommet 1840-1940. Dette gir studentene mulighet til å vise at de har lest og forstått bredden av pensum samtidig som de må ta selvstendige valg og faglig begrunne disse. Det vil være en styrke ved besvarelsen om studentene nyanserer begrepet og at besvarelsen vier mest plass til drøfting og faglig vurdering av om bosetterkolonialisme er dekkende.

Det er mange deler av pensum som er aktuelt for denne oppgaven, men spesielt sentralt er bidragene fra *American Settler Colonialism: A History*, av Hixson. Boka argumenterer for at massemigrasjonen til Nord-Amerika var bosetterkolonialisme, og studentene bør bruke bidrag herfra i sin oppgave.

Hixson definerer også bosetterkolonialisme, blant annet i innledningen på s. 4 og 5 som:

“Settler colonialism refers to a history in which settlers drove indigenous populations from the land in order to construct their own ethnic and religious national communities. Settler colonial societies include Argentina, Brazil, Australia, Canada, New Zealand, South Africa, and the United States. What primarily distinguishes settler colonialism from colonialism proper is that the settlers came not to exploit the indigenous population for economic gain, but rather to remove them from colonial space [...] Settlers dispossessed indigenous people by establishing ‘facts on the ground’ through mass migrations backed by violence. Hungry for land unavailable to them in Europe, settlers poured into new worlds, leaving metropolitan authorities struggling to keep pace [...] The triangular relationship

between settlers, the metropole, and the indigenous population distinguishes and defines settler colonialism [...] Masses of settlers brought modernity with them, as they hewed out farms, domesticated animals, and built roads, bridges, canals, railroads, factories, towns, and cities, mowing down indigenous cultures in the process. The migrants 'destroyed, crippled, swamped or marginalized most of the numerous societies they encountered,' constructing new societies at an astonishing pace"

Det vil være naturlig at studentene lener seg mot dette når de redegjør for hva som ligger i begrepet bosetterkolonialisme. I undervisningen har vi også brukt artikkelen: Settler Colonialism in Early American History: Introduction Jeffrey Ostler and Nancy Shoemake, 2019. Dyktige studenter vil nok også bruke denne i redegjørelsen. Studenter som ikke bruker pensum eller annet relevant faglitteratur, men for eksempel kun bruker snl.no eller lignende, i redegjørelsen av begrepet bosetterkolonialisme bør trekkes for dette.

Oppgaven er formulert fritt og ber studentene om en høy grad av selvstendig argumentasjon på bakgrunn av det de finner i pensum og eventuelt i andre tekster. De har fått beskjed om at de kan bruke og vektlegge ulike eksempler gjennom diskusjonen og at det er deres begrunnelse og argumentasjon som vil være viktig. Det forventes likefullt at studentene går i dybden på det de tar opp som eksempler/case/perspektiv og at det de velger er relevant for oppgaven.

A- og B-oppgaver bør ha et tydelig selvstendig resonnement som svarer presist på det oppgaven spør om, der studenten underbygger med relevant fagkunnskap og bruker pensum selvstendig (eventuelt i kombinasjon med annen litteratur og andre kilder).

C-oppgaver bør vise gode kunnskaper og må kunne bruke pensum på en relevant måte. Oppgaven må ha en tydelig avgrensning og svare relevant på oppgaven. C-oppgaver bør vise forståelse for sentrale årsaker, men drøftingen kan være mindre selvstendig.

D- og E-oppgaver vil gjerne være preget av misforståelser og mangler eller at kunnskapen i liten grad blir plassert i sammenheng, samt manglende, smal eller lite hensiktsmessig bruk av pensumlitteraturen.

Det vises ellers til de generelle karakterbeskrivelsene for historie på bachelornivå:

<https://www.uio.no/studier/eksamen/karakterer/fagspesifikk-karakterbeskrivelse/hf-iakh-historie-bachelor.html>

Revolusjon i Norge

Oppgavetekst: Sammenlikn ideer om mål og midler hos det revolusjonære DNA og NS med utgangspunkt i minst to primærkilder og sekundærlitteratur fra pensum. Diskuter deretter hvilken betydning disse ideene fikk i praksis.

Pensumdekning:

- Sørensen, 2018, s. 19-94, 102-110, 127-145.

- Bjørnson, 1990, s. 469-481, 519-535.
- Maurseth, 1987, s. 110-125, 138-180.
- Dahl, 1992, s. 265-330.

Ang. primærkilder: Tre primærkilder er på pensum. Studentene kan også velge å bruke andre primærkilder som har vært brukt i undervisningen om de ønsker det.

På pensum:

- Bull, «Proletariatets diktatur», 1919.
- Protokoll fra landsmøtet i Det Norske Arbeiderparti 1920.
- Lunde, *Kampen for Norge*, 1942. Tre taler av Lunde er på pensum.

Sensorveiledning:

Oppgaven er todelt og sensor bør være åpent for ulike vektinger. Det er mulig å legge størst vekt på sammenlikningen og noe mindre vekt på diskusjonen av hva slags betydning ideene fikk i praksis eller motsatt.

Når det gjelder sammenlikning av mål og midler, bør studentene få fram de overordnede poengene.

- *Mål:* Det revolusjonære DNA hadde mål om et kommunistisk klasseløst samfunn som skulle gjennomføres gjennom en revolusjon. NS ville skape et nasjonalsosialistisk samfunn organisert korporativt under ledelse av en fører.
- *Midler:* Når det gjelder syn på midler var DNA vage når det gjelder hvordan revolusjonen skulle gjennomføres i praksis og særlig bruk av vold var et uavklart punkt. NS ville gjennomføre en revolusjon ovenfra der det ble viktig å gjennomføre førerprinsippet på alle områder av samfunnet, samt endre skolevesenet, kirken og andre samfunnsinstitusjoner. Et viktig premiss for å gjennomføre revolusjonen for NS var å kunne inngå en separاتفred med Tyskland.

Gode besvarelser bør være analytiske og ha godt blikk for ulike fraksjoner innad i bevegelsene og endringer over tid. Her er særlig splittelsene i DNA på 1920-tallet viktig. Dyktige studenter bør ha klart for seg at det var stor avstand mellom retorikk og praktisk politikk og mellom ulike fraksjoner. Studentene kan ha valgt forskjellige tidsavgrensninger, f.eks. er det greit om studentene bare tar for seg utviklingen fra 1918 og til tidlig 1920-tall.

Når det gjelder NS var det en spenning mellom en norsk-nasjonal og en pangermanistisk del av partiet, der Gulbrand Lunde tydelig tilhører den norsk-nasjonale retningen. Pensum legger vekt på endring fra 1937 med mer orientering mot tysk nasjonalsosialisme. I tillegg er invasjonen 1940,

Terbovens proklamasjon 25. september 1940, samt statsakten 1. februar 1942 viktige hendelser som endret rammebetingelsene.

Når det gjelder diskusjon om hvilken betydning ideene fikk i praksis, ble det ingen kommunistisk revolusjon. Den revolusjonære gløden ebbet ut, DNA gikk etter hvert tilbake til den demokratiske og reformistiske strategien. De revolusjonære kreftene gikk over i NKP og ble marginalisert. NS gjorde et forsøk på revolusjon ovenfra, men forsøket mislyktes. Her er det viktig at NS` makt utelukkende baserte seg på den tyske okkupasjonsmakten. I tillegg bidro den sivile motstanden til at få grep lot seg gjennomføre i praksis.

Jødernes historie i Norge

Oppgavetekst: Gjør rede for og drøft innføringen og opphevelsen av grunnlovens §2 (om jødernes adgang til kongeriket Norge).

Forklaring til oppgaveteksten: Oppgaveteksten har jødernes adgang til kongeriket Norge i parentes så det ikke er tvil om hvilken grunnlov det er snakk om og at når det er snakk om opphevelsen er det jødernes adgang det er snakk om (delen som omhandler jesuitter blir ikke opphevet før i 1956). Det aller viktigste er at studenten har lest oppgaveteksten som etterspør redegjørelse og drøftelse både for innføringen og opphevelsen av denne delen av paragrafen.

Sensorveiledning: Primærartikkelen på pensum for denne oppgaven er Frode Ulvunds artikkel «The Practice of Exclusion: How Article 2 in the Norwegian Constitution was Administered and Enforced between 1814 and 1851» I C. Hoffmann (red.): The Exclusion of Jews in the Norwegian Constitution of 1814. Vi har også i en dobbelttime diskutert de ulike perspektivene og fagposisjonene inngående.

Innføringen av paragraf 2 i 1814 var i realiteten en videreføring og innskjerpelse av det lovverket som eksisterte tidligere (Kong Christian V norske lov fra 1687). Som hos Ulvund har vi i timen fokusert på at det var ulike grunner til at jødene ble nektet adgang – noen argumenterte ut i fra et proteksjonistisk utgangspunkt (feks. handelsinteresser), mens det i de senere årene i enda større grad innenfor fagfeltet har blitt vektlagt at forbudet handlet like mye om at flere av de toneangivende Eidsvoldsmennene mente at jødene ikke kunne bli gode borgere fordi de hadde allerede en «grunnlov» (Moseloven) som for dem ville trumfe en nasjonal lovgiving.

Det ble hevdet at jødene da fort kunne bli en stat i stat.

Argumentene mot innføringen av paragrafen handlet i stor grad om at dette stred med ellers en liberal grunnlov, brøt med det kristne nestekjærlighetsbudet og med annen europeisk lovgivning som i økende grad ga jødene borgerrettigheter (emansipasjon).

Mellom 1814-1851 blir argumentene for å oppheve denne delen av paragrafen sterkere og flere av aktørene skifter side. Tidlig 1840 tall er det flertall for å oppheve forbudet mot jødernes adgang til Norge, men det blir først opphevet i 1851 (fordi dette var en grunnlovsbestemmelse)

Oppgavebesvarelsen:

En meget god oppgave vil bruke Ulvund på en god og selvstendig måte, men vil også trekke inn annen litteratur og det vi har diskutert i timene. Egne analyser og vurderinger av argumentene vektlegges i stor grad. En slik oppgave vil også ha en god balanse mellom innføring og opphevelse.

En middels oppgave bruker Ulvunds artikkel, men trekker inn lite ellers fra timene eller har ikke /eller i liten grad søkt annen litteratur som kan besvare problemstillingen. En middels besvarelse må uansett adressere alle de ulike delene i oppgaveteksten.

En svak oppgave bruker lite pensum (men noe pensum må det være), redegjør for noen av hovedpunktene (men drøfter ikke) og svarer ikke fyllestgjørende på hele problemstillingen

Studentene er informert om at wikipedia ikke kan brukes som kilde, men hvis de bruker SNL så kan de bare bruke det noen få ganger og der det de henviser til ikke er dekket av pensum.

Fascisme i Europa

Oppgavetekst: For en grundig forståelse av fascistenes suksess i mellomkrigstiden pleier man å vise til deres utstrakte bruk av vold, og/eller deres ideologi og/eller deres politiske allianse med etablerte partier. Hva er ditt syn på dette? Hvilke av disse faktorene vil du legge mest vekt på? Besvarelsen skal være en selvstendig analyse med bruk av pensumlitteratur og primære kilder fra pensum.

Retningslinjer: <https://www.uio.no/studier/emner/hf/iakh/HIS1400/>

Dette særemne har hatt som hovedmål:

Gi en innføring om hvordan man studerer fascismefenomenet (ulike skoleretninger, ulike teorier og fremgangsmåter i forståelsen av fascisme)

Skaffe seg tilstrekkelig kunnskap rundt realhistorie angående de to såkalte prototypene: italiensk Fascisme og tysk Nazisme. Studentene har lest og kommentert primære kilder. I løpet av tre seminarer har vi utdypet følgende temaer med særlig fokus på Italia og Tyskland:

Konteksten i Europa på 1920- og 1930-tallet

Ulike faser fra bevegelse til parti og rollen spilt av ikke-fascistiske aktører

Maktøvertakelse

Økonomisk og sosial politikk

Ideologi og stil (propaganda)

Vesentlige forskjeller mellom Fascisme og Nazisme

Skaffe seg tilstrekkelig kunnskap rundt utviklingen av fascismen utenfor Italias og Tysklands grenser. I løpet av to seminarer har vi utdypet særlig politikken i Ungarn og Norge mellom krigene.

På bakgrunn av diskusjonene på seminarene, burde studentene være i stand til å drøfte oppgavens spørsmål på en selvstendig måte. Det finnes ikke en fasit for en god besvarelse i og med at studentene kan legge vekt på ulike elementer i analyse av fascismens suksess. Det påpekes at det med «fascismens suksess» menes evnen til å nå makten.

Det er legitimt å svare på oppgavens spørsmål ved å kun referere til Italia og Tyskland, men det er forventet at flinke studenter vil være i stand til å inkludere en analyse av både Ungarns og Norges ulike forhold for henholdsvis Pilkersbevegelsen og NS.

Vi har diskutert flere teorier rundt fascismen og hver kandidat skal i utgangspunktet velge den definisjonen som han/hun mener er den beste til å beskrive dette fenomenet. Ved å se på pensumlitteraturen, finner man en god tolkning av fascismen i mellomkrigstiden i Robert Paxtons bok:

Fascism may be defined as a form of political behaviour marked by obsessive preoccupation with community decline, humiliation, or victimhood and by compensatory cults of unity, energy and purity, in which a mass-based party of committed nationalist militants, working in uneasy but effective collaboration with traditional elites, abandons democratic liberties and pursues with redemptive violence and without ethical or legal restraints goals of internal cleansing and external expansion¹

I løpet av undervisningen har vi også tatt utgangspunkt i Stanley Paynes definisjon av europeisk fascisme som

a form of revolutionary ultra-nationalism for national rebirth that is based on a primarily vitalist philosophy, is structured on extreme elitism, mass mobilisation, and the *Führerprinzip*, positively values violence as end as well as means and tends to normalize war and/or the military virtues.²

Hele litteraturen på pensum kan brukes til å svare på oppgavens spørsmål.

Sosial ulikhet på 1800-tallet, i et kjønnsperspektiv, spørsmål 1

Oppgavetekst: Gjør kort rede for utviklingen av levekår i Norge fram til 1860-tallet. Diskuter deretter hvordan Thranebevegelsen utfordret rådende syn på fattige som kom fram i lovgivning og diskusjon omkring fattigstøtte og fattigdom.

¹ Paxton, Robert (2004) *The anatomy of fascism*. London: Allen Lane. P. 218.

² Payne, Stanley G. *Fascism. Comparison and Definition*, Madison: The University of Wisconsin Press, 1980; *A history of fascism, 1914-1945*, Madison: University of Wisconsin Press, 1995.

Pensumdekning:

- Myhre (2012), kap. 4, 5 og 6. Særlig relevante sider: 70-98, 108-136, 137-146, s. 150-154.
- Ringvej (2014), kap. 2-5, s. 19-110 (det er disse sidene som er på pensum, studentene kan trekke inn andre deler av boka i tillegg).
- Seip (1980), s. 17-33 og 52-68.
- Lie og Roll-Hansen (2001), s. 184-192.
- Østberg (2010) kan trekkes inn for å utdype ideene Thrane var inspirert av.

Studentene kan gjerne også bruke primærkilder. I undervisningen har blant annet Arbeider-Foreningenes petisjon og et utdrag fra Arbeider-Foreningenes blad vært løftet fram.

Sensorveiledning

Oppgaven er todelt. Det blir bedt om en kort redegjørelse først, så hovedvekten av oppgaven bør ligge på diskusjonen.

Å gi en kort redegjørelse for levekår i Norge fram til 1860-tallet krever at studenten gjør utvalg av relevante momenter og disponerer stoffet. I undervisningen er det lagt særlig vekt på den sterke befolkningsveksten og hvordan denne skapte press på jorda, noe som førte til vekst i antall eiendomsløse (proletarisering) både på landsbygda og i byene, som i sin tur la større press på fattigvesenet. Besvarelser over C bør få disse aspektene tydelig fram, være analytiske og vise god evne til å forklare disse sammenhengene.

Andre del av oppgaven kan besvares og struktureres på ulike måter, og her bør sensor være åpen for flere løsninger. Det er mulig å ha en gjennomgående drøftende / analytisk struktur med fokus på utvalgte temaer. Det er også mulig å gjøre kort rede for rådende syn på fattige blant embetsstanden, deretter gjøre kort rede for Thranebevegelsens krav, deretter drøfte.

Når det gjelder rådende syn på fattigdom, er det i undervisning og pensum lagt vekt på skillet mellom verdige og uverdige fattige, og ulike syn på fattigdommens årsaker og hva som burde gjøres med fattigproblemet. Skillet mellom moralistiske/individorienterte og økonomiske/strukturelle syn på fattigdommens årsaker har vært i fokus. Her vil det være relevant å vise til syn som kom fram i fattigkommisjonene, fattigloven av 1845, samt blant annet Eilert Sundts arbeider. Pensum løfter særlig fram synspunktene til Eilert Sundt og Torkel Aschehoug i fattigkommisjonen av 1853, som strengt tatt kommer etter Thrane-bevegelsen.

Thranebevegelsen utfordret rådende syn på fattige på flere måter. Her kan studentene ta tak i synspunkter som ble fremmet i Arbeider-foreningenes blad, men også selve petisjonen. Besvarelser

over C bør ha presise og nyanserte redegjørelser og være analytiske og sette synspunktene her opp mot rådende syn på fattigdom.

Følgende to momenter bør være med i oppgaven:

- **Syn på fattigdommens årsaker:** Bevegelsen fremmet strukturelle forklaringer på fattigdommen i kontrast til den dominerende moralistiske innstillingen der fattigdommen ble forklart med personlig svikt og løsningen var streng oppdragelse til arbeidsmoral. Et mer positivt bilde av husmannen ble tegnet i skildringene i Arbeider-foreningenes blad.
- **Syn på tiltak mot fattigdommen:** Kravene fra bevegelsen kan sees på som dreining mot at staten skulle iverksette tiltak for å motvirke fattigdom. Henger sammen med forrige punkt. Eksempler kan være skolereform, lovregulering av forholdet mellom bonde og husmann og generelt brudd med paternalismen i det «gamle» fattigvesenet.

I tillegg *kan* studentene trekke inn andre poenger, som f. eks. synet på politiske rettigheter: Ringvej framhever særlig kravet om allmenn stemmerett for alle, som utfordret synet på hvem som hadde politiske rettigheter. På denne måten utfordret bevegelsen synet på eiendomsløse / fattige som en gruppe som stod utenfor borgerfellesskapet. Dette henger sammen med ønsket om å bedre de fattiges levekår.

[Sosial ulikhet på 1800-tallet, i et kjønnsperspektiv, spørsmål 2](#)

Oppgavetekst: «Hvordan overleve som landarbeider og/eller fattig?

Diskuter først historikers framstilling av levekårene på landsbygda i England og i Norge fram til ca 1860, og deretter hva lovgivning og diskusjon om fattigdom og fattigstøtte forteller om problemforståelse og politisk handlingsrom.»

På landsbygda i England innebar enclosure og mer effektive dyrkningsmetoder behov for landarbeidere. Humphries diskuterer virkningene for småbrukere og fattige, og viser at kostnadene ved omlegging ble så store for småbrukere at de ofte solgte jorda si. For de fattige innebar privatisering av allmenningsrettighetene, at de mistet tilgang til ressurser de tidligere hadde livberget seg med, som beite for ei ku eller en gris, brensel, bær og andre vekster. Humphries legger vekt på hvordan endringene særlig rammet fattige kvinner.

I Norge beskriver både Seip og Ringvej forholdene for husmannsfamiliene og viser hvordan veien til fattigdom var resultat av utrygge kontraktsforhold. Begge forklarer ordningen med legd for fattige og hjelpeløse.

Både i Norge og England steg utgiftene til fattigstøtte, og i den politiske debatten ble det et mål å redusere disse. Tiltakene i England var fattighus og «workhouse test», dvs. forholdene skulle være så harde at få ble fristet til å motta fattighjelp. For Norge har studentene pensum som både dekker fattiglovskomiteene og deres inspirasjon fra England, samt fyldig om Thrane og arbeiderforeningene og deres krav om bedring for husmannsfamiliene og allmenn stemmerett.

Gode oppgaver forklarer hvordan hensyn til eiendomsrett begrenset politisk handlingsrom, og at dette kommer tydelig fram i husmannsloven 1851. Tilsvarende viser debattene om arbeidshus i

England politikernes mistro landarbeiderne og fattiges behov for hjelp. Brundage forklarer dette bra. Seip nevner Aschehoughs inspirasjon fra England, i den siste fattiglovskommisjonen.

Svært gode oppgaver viser innsikt i historieforskning og evne til å se hvilke grep og perspektiv den enkelte historiker anlegger.

Pensumdekning:

Jane Humphries, Enclosures, Common Rights, and Women: The Proletarianization of Families in the Late Eighteenth and Early Nineteenth Centuries, *The journal of economic history*, 1990

Anthony Brundage, The English Poor Law of 1834 and the Cohesion of Agricultural Society,

George Boyer, "English Poor Laws

Anne-Lise Seip, *Sosialhjelpstaten blir til. Norsk sosialpolitikk 1740-1920*, Aschehoug 1984

Mona Ringvej, *Marcus Thrane, Forbrytelse og straff*, Pax forlag 2014

Slutten på etterkrigsstabiliteten: Europa og Norge fra 1960 til 1980-årene

Oppgavetekst: Viktige trekk ved etterkrigstidens reguleringer og styringssystem i Norge kom under press på 1970-tallet og ble langt på vei avvirket med 1980-årenes dereguleringer og liberaliseringer. Gjør først rede for de viktigste endringene og drøft deretter med utgangspunkt i pensumlitteraturen hvordan denne omleggingen skal forklares.

Det relevante hendelsesforløpet på 1970-tallet er relativt komplekst: Den politiske stabiliteten gjennom valg ble brutt. Et forvarsel kom i EF-avstemningen i 1972, der det ble et flertall mot medlemskap, til tross for at de to største partiene (og hovedorganisasjonene i arbeidslivet) var for. Ved stortingsvalget i 1973 gikk Ap sterkt tilbake og SV kraftig frem, mens Venstre nesten ble utradert. Ved de kommende valgene styrket Høyre og til dels FrP seg kraftig, og valget i 1981 ga en ren Høyre-regjeringen.

Nye motkulturer, ungdomsopprøret, kvinnebevegelse og miljøbevegelsen styrket seg kraftig, og bidro til EF-seieren. På ulike måter bidro de også til å destabilisere og omforme det sosiale og politiske landskapet, og kanskje særlig legitimiteten til viktige deler av styringssystemet og den industrivekstpolitikken som sto sentralt i den økonomiske politikken. De økonomiske problemene som rammet vestlig økonomi omkring 1974/75 bidro til det samme. Problemene var vanskelige å håndtere for myndighetene, og troen på at økonomien ble styrt og kontrollert på en ny måte – et viktig trekk ved etterkrigsstatens legitimitetsgrunnlag – slo sprekker. Oljerikdommene begynte også å komme. Dette ga rom for ny politikk, men de gjort de også vanskelig å demme opp for nye krav og forventninger.

Endelig virket en økende misnøye med enkelte reguleringer inn. Dette var regulering av boligmarkedet, av bankenes utlån, telefonkøer mv. «Høyrebølgen» nærret seg utvilsomt på en slik misnøye.

De utvalgte pensumtekstene er stort sett innom alle faktorene, men med ulik vekt- og fargelegging. Furre viser til at det ble vanskeligere å styre økonomien, i det som kan omtales som en gryende globalisering. I tillegg ser han en endring i verdier, med større vekt på materialisme og svakere forsvar

for fellesordninger og velferd. I hans tekst forfalt en del av etterkrigstidens verdier og oppfatninger, som beskrives i ordelag som indikerer en skepsis til utviklingstrekkene.

Sejersteds inngang er annerledes. Han beskriver 1970-tallet som en tilbakekomst for verdidebattene, for reell politisk debatt, etter en periode med en litt autoritært, topptung styring. De nevnte motkulturene hadde her en viktig rolle. Administrasjon og ekspertstyre hadde i etterkrigstiden fortrent de politiske og ideologiske debattene, som nå fikk større rom. Og så peker han på at ekspertstyrets legitimitet svekket seg i møtet med økonomiske kriser, som det viste seg at de i liten grad greide å håndtere. Dette banet vei for dereguleringer og en større bruk av markeder og individuelle valg.

Olstads inngang er annerledes: Hans bok beskriver sekvenser i veien mot større frihet gjennom etterkrigstiden, drevet nedenfra av folkelige bevegelser. Ungdomsopprøret, miljøbevegelsen og særlig kvinnebevegelsen er typiske bevegelser av dette slaget. Han legger særlig vekt på kvinnebevegelsen, der Arbeiderpartiet hadde overtatt borgerlige normer om kjernefamiliens oppbygging og kjønnsorden. Disse normene ble nå angrepet og oppløst. I eksplisitt kritikk mot Sejersted, og implisitt Furres posisjon, mener han at «frihet» i høyeste grad også gjelder materielle forhold. Økende forbruk for de brede lag av befolkningen var også en form for frihet, og han lager ingen tilknytning mellom økt forbruk og materiell velvære på den ene siden, og frafall fra fellesverdier og offentlig velferd på den andre. Høyrebølgens liberaliseringer tidlig på 1980-tallet, der en del forbruksnære reguleringer ble fjernet, blir også beskrevet i udramatiske vendinger. Det viktige skille i hans tekst kommer sent på 1980-tallet og inn på 1990-tallet, i mer elitedrevne prosesser mot omfattende deregulering og integrering i europeisk økonomi, som i motsetning til tidligere endringer ikke hadde rot i nedenfradrevne krav og prosesser.

Det må påpekes at momentene over ikke på noen måte er uttømmende. Andre forhold kan trekkes inn, og vil gjerne bli trukket inn. Hovedvekten bør legges på om studentene har en noenlunde enhetlig forståelse av utviklingstrekkene gjennom 1970-årene og inn på 1980-tallet, og gjør selvstendige forsøk på å drøfte og fortolke tekstene i pensum.

Det er poengtert i beskrivelse og opplegg av emnet at studentene skal lære kritisk lesning og selvstendig fortolkningen av tekstene. Rene hendelsesreferater uten forsøk på fortolkning av pensumtekster er dermed ikke akseptabelt i en besvarelse. God oppgaver bør ha en noenlunde presis forståelse av sammenhenger, og er i stand til å skille fortolkninger i pensumtekstene.

Teknologi og kreativitet i det globale Europa, 1890 – 1920

Oppgavetekst: Hvorfor er det ifølge Edgerton viktig med en bruksorientert heller enn en innovasjonsorientert teknologihistorie? Ta utgangspunkt i minst én annen tekst fra pensum til å diskutere fordeler og ulemper med et slikt historiesyn.

Dette er en oppgave som handler om historiografiske debatter blant teknologihistorikere. Oppgaven tar utgangspunkt i David Edgertons artikkel «From innovation to use: Ten eclectic theses on the historiography of technology» (1999), der han argumenterer for at tiden er moden for et lite paradigmeskifte i teknologihistorie som fagfelt. Han ønsker seg bort fra den lineære Teknologihistorien med Vest-Europa og USA som geografiske sentrum, individuelle oppfinnere som protagonister, og der historikeren «kjøper» aktørenes egne (ideologiske) fortellinger om teknologi som et middel til fremtidsutopier. I stedet foreslår Edgerton teknologihistorier som viser at oppfinnelser ikke er iboende progressive, men at ulike kontekster og aktører (ulike «bruk») former

tingene (oppfinnelsene), slik at oppfinnelsesøyeblikket bare er én hendelse i oppfinnelsenes lange og ofte uforutsigbare historier.

Dette skiftet (som følges opp i Edgertons innflytelsesrike «The Shock of the Old» (2006) har flere konsekvenser: 1) I stedet for en Teknologihistorie der boktrykkepressa, dampmaskinen, telegrafene, radioen, osv., følger etter hverandre i tur og orden, som perler på en tidslinjesnor, får vi mange teknologihistorier som viser at lineære fortellinger ikke fanger livet til disse i verden. De fleste oppfinnelser forsvinner så snart de er blitt oppfunnet, andre forsvinner og kommer tilbake igjen på et senere tidspunkt (i Chicago på 1920 tallet var elektriske biler populære før dieselmotoren tok over markedet), andre igjen blir populære først når de blir eksportert til – og i noen tilfeller masseprodusert i – andre land. 2) Hovedpersonene i «bruks» fortellingene er menneskene som benytter seg av oppfinnelsene i hverdagen og i kontekstene de lever i og menneskene som reparerer, produserer, og opprettholder jernbaner, infrastruktur, biler, radionettverk, osv. Dette skifter fokus til 3) en global kontekst som igjen inviterer til en tverrfaglig tilnærming.

Edgertons tese er relativt enkel å forstå, men et problem kan være at den er så omfattende at studentene må finne egne eksempler de synes er best, til å konkretisere tesene. De beste oppgavene vil klare å fange konsekvensene av Edgertons skifte, i tillegg til å finne nyanser, som forskjellen på «oppfinnelsesdeterminisme» og «teknologisk determinisme» eller drøfting av «fremtidsideologi».

Ettersom dette er en oppgave om historiografi vil det være viktig å skille oppgavene som drøfter Edgertons teser i «samtale» med andre tekster på pensum fra oppgavene som ikke mestrer eller prøver på dette. Studentene har i seminarene blitt introdusert for historikere som driver med ulike varianter av bruksorientert eller innovasjonsorientert historiefortelling. Mest relevant er tekstene vi jobbet med de tre ukene før studentene fikk utdelt oppgavetekst (opphavsrett og teknologi 1 (Dommann, Bowrey, Maurizio), imperialisme og teknologi (Headrick, Arnold) og de to ukene mens de skrev oppgava (kultur og teknologi 1 (Scales, Potter), kultur og teknologi 2 (Henry)).

Det er forventet at studentene, i noen grad, vil klare å beskrive hvordan teknologi påvirker disse temaene: opphavsrett, imperialisme, kultur, og motsatt: hvordan disse fenomenene påvirker teknologihistorie, samt at studentene prøver å si noe om det som står på spill i disse debattene.

Det moderne Tyrkia, 1880 – 1940

Oppgavetekst: Bruk minst to eksempler fra særemnepensum og diskuter brudd og kontinuitet i overgangen fra Det osmanske riket til den tyrkiske republikken.

Sensorveiledning: I særemnet har vi beskjeftiget oss med perioden fra omtrent 1880 og frem til og med den tyrkiske republikkens første år, altså frem til Mustafa Kemal Atatürks død i 1938.

Opprettelsen av den tyrkiske republikken i 1923 fremstilles gjerne som et definitivt brudd med den osmanske fortiden gjennom alfabet- og språkreform, sekularisme og tyrkisk nasjonalisme. Det osmanske riket var et språklig og religiøst sammensatt imperium, men med opprettelsen av republikken ble idealet om en homogen, tyrkisk nasjon født: Alle skulle være tyrkere støpt i samme form, og den osmanske fortiden skulle viskes ut. Samtidig er det flere elementer av kontinuitet i overgangen fra imperium til republikk. Ideer om språkreform florerte langt før Atatürks reformer, kvinnefrigjøring var et tema også for osmanske tenkere, og tyrkisk nasjonalisme oppsto ikke over natten med republikken. I undervisningen har vi brukt mye tid på å diskutere overgangen fra imperium til republikk, og vi har særlig konsentrert oss om nasjonalisme, språkreform, minoritetspolitikk, kvinnefrigjøring og pressekultur. Pensumtekstene er også sentrert rundt disse temaene. Vi har fordypet oss i idé- og kulturhistoriske tilnærminger til perioden, og diskutert hvilke brudd republikken medførte og hvor vi kan finne linjer som strekker seg fra imperiet til republikken.

Oppgaven ber studentene forholde seg aktivt til pensum. Den er formulert slik at det er opp til dem hvilke temaer og tekster til velger å bruke, og jeg vil tro de fleste velger å konsentrere seg om to eller flere av følgende forfattere: Frierson, White, Gencer, Lewis, Türköz, Morin, Strauss og Brummett. I tillegg er Worringer og Smilden brukt for å gi studentene litt generell bakgrunnskunnskap. Underveis i semestret har vi jobbet en del med primærkilder, og noen av studentene kommer nok til å bruke dem også i besvarelsen. Det er snakk om en Atatürk-tale, en tekst av Fatma Aliye, etternavnsloven av 1934 for å nevne noen. Det er ingen ulempe at de bruker disse så lenge det ikke går på bekostning av pensumtekstene, og så lenge det faktisk tjener oppgaven. Dette har de også fått tydelig beskjed om.

En god besvarelse vil ta for seg ett eller flere av temaene nevnt over og finne belegg for både brudd og kontinuitet i tekstene. Det er greit å fokusere på enten brudd eller kontinuitet så lenge valgene er godt begrunnet. Oppgaven oppfordrer studenten til å diskutere pensum og til å trekke linjer mellom pensumtekstene og temaene de omhandler, og en mindre god besvarelse vil nøye seg med å gjengi innholdet i tekstene uten videre diskusjon og analyse. Vi har brukt mye tid på å snakke om hva som skiller oppramsing og drøfting, og de har fått beskjed om at det fins mange måter å besvare oppgaven på så lenge de begrunner valgene sine og belegger påstander og argumenter i pensumtekstene. Det er flere mulige måter å strukturere oppgaven på: Noen vil velge å gå tematisk til verks, mens andre kanskje velger en kronologisk fremstilling. Begge deler vil kunne gi gode besvarelser.

I bedømmelsen bør det legges vekt på at studenten evner å diskutere noen av pensumtekstene og bruke dem til på selvstendig vis å drøfte brudd og kontinuitet i en viktig overgangsperiode i osmansk og tyrkisk historie. Det er ikke et mål at de skal bruke så mange pensumtekster som mulig, men som oppgaveteksten sier, skal de bruke minst to. Studentene bør også legge vekt på minst ett av temaene nevnt innledningsvis i sensorveiledningen.